

ปัญหาการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติด¹

เสาวกุล ชีโย²

จากการศึกษาปัญหาการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษในคดียาเสพติด ซึ่งจากการที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ คือประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีหลักการสำคัญคือการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีมาอย่างยาวนาน และเพื่อรวบรวมกฎหมายยาเสพติดที่เดิมกระจัดกระจายอยู่หลายฉบับมาบูรณาการให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน พร้อมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และมีการเปิดช่องให้นำยาเสพติดไปใช้ทางการแพทย์ การศึกษาวิจัย และเศรษฐกิจ อีกทั้งยังปรับแนวทางในการลงโทษผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดให้มีความเหมาะสม โดยมุ่งเน้นไปที่การปราบปรามผู้ค้าและขบวนการค้ายาเสพติด โดยใช้พฤติการณ์และบทบาทของผู้กระทำความผิดเป็นตัวชี้วัดแทนปริมาณ และปรับลดโทษความผิดที่ไม่ร้ายแรงลง ซึ่งในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้นจะมีความแตกต่างไปจากเดิมที่มีบทสันนิษฐานว่าผู้มียาเสพติดในครอบครองเกินกว่าปริมาณที่กำหนดไว้จะถือว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยใช้ปริมาณของการครอบครองยาเสพติดเป็นเกณฑ์ชี้วัด อีกทั้งยังมีบทลงโทษที่รุนแรง และไม่สามารถแยกผู้เสพออกจากผู้ค้าได้ บทสันนิษฐานดังกล่าวนี้มีลักษณะการลงโทษแบบเหมารวม ทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ จึงได้มีการยกเลิกบทสันนิษฐานความผิดในการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 15 แต่อย่างไรก็ตาม การจะกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดและลักษณะของการกระทำความผิดเพื่อให้การลงโทษสอดคล้องกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน แม้ว่าประมวลกฎหมายยาเสพติดจะมีโครงสร้างของการกำหนดโทษอาญาให้ได้สัดส่วนแล้วก็ตาม แต่ยังคงเห็นถึงความไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา เนื่องจากประมวลกฎหมายยาเสพติดเพิ่งประกาศใช้ได้ไม่นาน ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์อยู่หลายประการ อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายรองออกมารองรับจึงอาจทำให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย และเมื่อทำการศึกษาประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว ยังพบว่ามิประเด็นปัญหาอยู่หลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนทิชา กักคิณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรูญเกียรติ.

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาการกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด สืบเนื่องมาจากในอดีตกฎหมายยาเสพติดเคยมีบทสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาก โดยให้สันนิษฐานว่า ผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองถือว่ามีไว้เพื่อจำหน่ายทุกกรณี ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ได้มีการแก้ไขบทสันนิษฐานโดยให้ใช้ปริมาณการครอบครองยาเสพติดเป็นเกณฑ์ชี้วัด โดยหากครอบครองเกินปริมาณที่กำหนด ให้สันนิษฐานว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่งบทบัญญัติตามกฎหมายดังกล่าว เป็นบทสันนิษฐานไม่เด็ดขาด มีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่จำเลย จำเลยมีสิทธิที่จะพิสูจน์หักล้างได้ แต่อย่างไรก็ตาม การจะกำหนดโทษโดยใช้ปริมาณการครอบครองซึ่งยาเสพติดเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงพฤติการณ์อื่น ๆ

ประกอบด้วย ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นจากการที่ไม่สามารถแบ่งแยกกลุ่มผู้กระทำความผิดร้ายแรงกับไม่ร้ายแรงออกจากกัน กล่าวคือ ไม่สามารถแยกผู้เสพออกจากผู้ค้าได้ ทำให้เกิดการลงโทษผู้กระทำความผิดแบบเหมารวม เกิดการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ถือเป็นกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่จึงได้บัญญัติความผิดและโทษของความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแตกต่างไปจากกฎหมายเดิม โดยยกเลิกบทสันนิษฐานที่เป็นการชี้วัดด้วยปริมาณการครอบครองยาเสพติด และเพิ่มบทสันนิษฐานการมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพเข้ามาที่ถือว่าเป็นคุณสมบัติจำเลย โดยการจะลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นต้องอาศัยพฤติการณ์ต่าง ๆ ในการกระทำความผิด เช่น กระทำเพื่อการค้า ก่อให้เกิดการแพร่กระจายในกลุ่มประชาชน จำหน่ายในสถานศึกษา เป็นต้น และในการกำหนดโทษต้องพิจารณาบทบาทหรือความนำตามิของผู้กระทำความผิด เช่น เป็นหัวหน้าหรือผู้สั่งการ ประมวลกฎหมายยาเสพติดจึงมีวัตถุประสงค์ให้การกำหนดโทษพิจารณาผู้กระทำความผิดแต่ละรายเป็นสำคัญ โดยดูจากพฤติการณ์แห่งคดีมากกว่าปริมาณของยาเสพติด แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดนั้น จำต้องคำนึงถึงปริมาณของการครอบครองยาเสพติดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะปริมาณของยาเสพติดคือขนาดของความเสียหาย เพราะหากมีจำนวนยาเสพติดมากเท่าใดโอกาสที่จะมีการแพร่กระจายและก่อให้เกิดความเสียหายหรือเกิดอันตรายต่อสังคมได้มากเท่านั้น และการกำหนดโทษในคดียาเสพติดโดยไม่ให้ขึ้นอยู่กับปริมาณของยาเสพติดนั้น อาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษและจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการกำหนดโทษ ที่การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดข้อหาเดียวกันแต่ถูกพิพากษาลงโทษไม่เท่ากัน เช่น กรณีจำเลยที่ครอบครองยาเสพติดปริมาณน้อยอาจถูกลงโทษหนักกว่าผู้ที่ครอบครองยาเสพติดที่มีปริมาณมาก รวมทั้งจะทำให้เกิดช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมายในแง่ของการใช้ดุลพินิจในชั้นสอบสวนของพนักงานตำรวจ ชั้นฟ้องร้องของพนักงานอัยการอันเกี่ยวกับการตั้งข้อหา และชั้นพิจารณา กำหนดโทษของศาล ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาที่มุ่งป้องกันยับยั้ง และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาการให้เหตุผลของกำหนดโทษไว้ในคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (6) ได้กำหนดองค์ประกอบของคำพิพากษาที่อย่างน้อยศาลต้องให้เหตุผลในการตัดสินคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงให้ศาลระบุถึงเหตุผลของการกำหนดโทษ ทำให้ในทางปฏิบัติเหตุผลของการกำหนดโทษจะปรากฏอยู่ในคำพิพากษาบาง

คดีเท่านั้น และการที่ศาลไม่ได้ระบุเหตุผลของการกำหนดโทษไว้ คู่ความหรือประชาชนก็ไม่อาจจะเข้าใจได้ว่าเหตุใดศาลจึงลงโทษเช่นนั้น ดังนั้น การให้เหตุผลของการกำหนดโทษไว้ในคำพิพากษา จะแสดงให้เห็นว่าศาลได้กำหนดโทษเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษแล้ว คือ ลงโทษได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน และยังทำให้สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลได้ว่าได้ตัดสินคดีภายในขอบอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ อีกทั้งการให้เหตุผลของการกำหนดโทษไว้ในคำพิพากษา จะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความในการใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหาการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ในการกำหนดโทษ การพิพากษาคดีนั้น ประกอบไปด้วยการวินิจฉัยความผิดและการกำหนดโทษ โดยการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้น จะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีและหลักทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ซึ่งตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 152 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณากำหนดโทษของการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดความร้ายแรงของการกระทำความผิดแต่ละกรณี โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเฉพาะรายได้ แต่มิได้ให้ศาลคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิหลัง สภาพแวดล้อมของจำเลยก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ศาลจะต้องพิจารณาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน และแม้ในประมวลกฎหมายยาเสพติดจะมีบทบัญญัติให้ศาลคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดไว้ในมาตรา 165 ที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษาดีกว่าการลงโทษ หากจะลงโทษจำเลยก็ให้พิจารณาลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน แม้จำเลยจะได้กระทำความผิดร่วมกัน โดยคำนึงถึงความร้ายแรงตามลักษณะของความผิดที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ผลร้ายแรง ตามประเภทและปริมาณของยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ นิสัย สถิติปัญหา การศึกษาอบรม ภาระในการเลี้ยงดู ครอบครัว การเสพเพื่อรักษาโรคบรรเทาความเจ็บปวด ความจำเป็นต้องเสพด้วยเหตุอื่น สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม การถูกบังคับขู่เข็ญหลอกลวงให้เสพยาเสพติด หรือตกเป็นเครื่องมือของผู้ค้ายาเสพติด หรือเหตุอันควรปรานีอื่นใด นอกจากนั้น การลงโทษควรได้คำนึงถึงชนิดของยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ จำนวนยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ การเสพยาเสพติดเป็นครั้งคราวหรือประจำ หรือเสพยาเสพติด เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานบางอย่าง ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็จำกัดเฉพาะความผิดฐานเสพยาเสพติดและการมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพเท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย ซึ่งการกำหนดโทษโดยที่ไม่นำข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมของจำเลยมาพิจารณาประกอบ อาจทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาได้ และไม่สอดคล้องกับแนวทางสากลที่ต้องนำข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมของจำเลยมาพิจารณาประกอบในการกำหนดโทษ

จากการศึกษาค้นคว้าหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ คือ ควรเพิ่มเติมบทสันนิษฐานการครอบครองปริมาณยาเสพติดในความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดในประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 96/1 ถ้าพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมียาเสพติดไว้ในครอบครองในปริมาณไม่น้อยกว่าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

หากมีหลักฐานอื่นใดที่สามารถบอกได้ว่ามิใช่เป็นผู้ครอบครองเพื่อจำหน่ายแล้ว มิให้ใช้บทสันนิษฐานกับผู้ครอบครองนั้น”

2. ปัญหาการให้เหตุผลของกำหนดโทษไว้ในคำพิพากษา ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 186 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้ศาลระบุเหตุผลของการกำหนดโทษ โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 186 คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อสำคัญเหล่านี้เป็นอย่างน้อย

- (1) ชื่อศาลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างใคร โจทก์ใคร จำเลย
- (3) เรื่อง
- (4) ข้อหาและคำให้การ
- (5) ข้อเท็จจริงซึ่งพิจารณาได้ความ
- (6) เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (7) บทมาตราที่ยกขึ้นปรับ
- (8) คำชี้ขาดให้ยกฟ้องหรือลงโทษ
- (9) คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกลางหรือในเรื่องฟ้องทางแพ่ง
- (10) เหตุผลของการกำหนดโทษ”

3. ปัญหาการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ในการกำหนดโทษ ผู้ศึกษาเห็นควรมีข้อเสนอแนะ คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 152 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยกำหนดให้ศาลคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิด โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 152 ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายนี้ที่มีโทษจำคุกและปรับให้ศาลลงโทษจำคุกและปรับด้วยเสมอ โดยคำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สินเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งของผู้ใด เมื่อได้พิเคราะห์ถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ นิสัย สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาระในการเลี้ยงดูครอบครัว และพฤติการณ์ที่

เกี่ยวข้องประกอบแล้ว กรณีมีเหตุสมควรเป็นการเฉพาะราย ศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับน้อยกว่าอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้”

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. ประมวลกฎหมายยาเสพติด พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2564) เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บัณฑิตอักษร, 2565.

สุพิศ ปราณิตพลกรัง. ประมวลกฎหมายยาเสพติดและวิธีพิจารณาคดี บทบัญญัติตามกฎหมายใหม่ (2564) และวิธีการบังคับใช้กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2565.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท. การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ : หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วน กรณีคดียาเสพติดให้โทษ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กระทรวงยุติธรรม, 2558.

ศุภกิจ เข้มประชา. “การลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด.” (จุลพาห เล่มที่ 3, 2564) : 4-5.

ลัดดาวัลย์ แก้วประเสริฐ. “ประมวลกฎหมายยาเสพติดสามารถลดจำนวนคดียาเสพติดได้จริงหรือไม่ (ตอนที่ 1).” (จุลพาห เล่มที่ 1, 2565) : 216-217.

ปวีนิ ไพรทอง. “ปัญหาการนำบทสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ขงยุทธ มหิสรากุล. “การให้เหตุผลในคำพิพากษาคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.